

Bacsa Dávid

**Hallássérültek pasztorációjára vonatkozó egyetemes egyházjog
magyarországi alkalmazása**

TÉZISFÜZET

Moderátor: Dr. Ujházi Lóránd

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Kánonjogi Posztgraduális Intézet**

Budapest

2022

A hallássérültekre is igaz az egyházjog általános alapelve, hogy a keresztségükből fakadóan az Egyházban jogok és kötelezettségek birtokosai is lesznek (vö. 208-223. kk.). De a hallásvesztésből fakadó testi fogyatékek, vagy akadályozottságuk miatt a hallássérültek nehezen, vagy egyáltalán nem tudnak részesülni az az alapvető jogaikban, mint pl. Isten igéjében, és a szentségekben (213. k.), valamint hagyományos módon nem jut el hozzájuk az Egyház tanítása (217. k.). Ezért érezhetik a hallássérültek úgy, hogy a Katolikus Egyház elfelejt róluk gondoskodni. Ezért az Egyháznak olyan speciális lelkipásztori ellátást biztosító utakat kell kidolgoznia, amelyekkel eléri a társadalom peremterületén élő hallássérülteket, hogy a Krisztus által kapott missziós küldetésének eleget tegyen. Az egyházi hatóságnak olyan szolgálattevőket kell képeznie, akiken keresztül biztosítani tudja a hallássérültek számára, hogy éljenek az alapvető jogaikkal.

Hazánkban közel ötven évre tekint vissza a hallássérültek lelkipásztori ellátása, amely főként az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye területére korlátozódik. A már meglévő hallássérültek lelkipásztori ellátását szolgáló egyházmegyei struktúra egyéb lehetőségeit is bemutatom külföldi példákkal alátámasztva annak érdekében, hogy a magyarországi hallássérültek lelkipásztori ellátása eredményesebbé váljon.

A vizsgálat módszere

A kérdés megalapozása (I.) című fejezetben bemutatom a hallássérültek helyét az Egyház tanításában és jogintézményében. A továbbiakban pedig az Egyház hármasság, kormányzói (II.), megszentelői (III.), és a tanítói (IV.) küldetési egységén keresztül vizsgálom meg a hallássérültek részvételi lehetőségét az Egyházban.

Mivel hiányoznak a szorosan vett hallássérültek és fogyatékkal élők lelkipásztori ellátásáról szóló pápai és dikasztériumi jogszabályok, ezért kiegészítésként a hasonlóan speciális lelkipásztori ellátásra szoruló vándorlók és úton lévők, menekültek, valamint a fogyatékkal élők számára hozott struktúrákat és jogban megengedett lelkipásztori megoldások analógiáit veszem alapul a hallássérültek lelkipásztori ellátásának megvizsgálásakor. A fejezetek végén bemutatom azokat a lehetőségeket, amelyek alapján részleges jogokat hozhat a megyéspüspök a rábízott hallássérültek speciális lelkipásztori ellátására, tiszteletben tartva a rítusbeli különbségeket is. A konklúzióban röviden bemutatom a következtetéseket, és azokat az irányelveket, amikkel a hallássérültek egyházi integrációja sikeresebb lehet.

Hipotézisek

A disszertációban a következő kérdésekre keresem a választ:

- 1. A Katolikus Egyház mind egyetemes, mind helyi szinten rendelkezik megfelelő strukturális és jogszabályi kerettel a hallássérültek lelkipásztori ellátására. Ennek kapcsán rámutattam, hogy sajnos ezeket a rendszereket az Egyház nem kapacitálja. Az egyház személyi állománya sem teszi sok esetben lehetővé, hogy a jogszabályi keretek megfelelően kihasználásra kerüljenek.*
- 2. A Katolikus Egyház teoretikusan nagy hangsúlyt fektet a fogyatékkal élők lelkipásztori ellátásának megszervezésére. Ugyanakkor sokszor hiányoznak azok a humán erőforrások, amelyek lehetővé tennék az elméleti alapok megvalósítását.*
- 3. A Katolikus Egyház reflexiójában mindig is létezett a fogyatékkal élők, adott esetben a hallássérültek lelkipásztori ellátására való utalás, de ez kidolgozva az Egyház hármasküldetésében (kormányzás, megszentelés, tanítás) csak a II. Vatikáni Zsinat után jelent meg integráns módon.*

Célkitűzések

Felhasználom az Egyház joganyagát és a saját ismereteimet a hipotézisek bizonyítására. A disszertációban a kvalitatív módszert alkalmazom, abban a szellemben, hogy a hallássérültek integrációját az egyházi élet minden területén lehetővé tegyem. A disszertáció első részében körülhatárolom és tisztázom a fogalmakat az állami jogszabályok és az orvostudomány segítségével. Bemutatom a hallássérültek emberi méltóságának alapját, az Egyház tanítását megalapozó bibliai emberképet, valamint a krisztushívők esélyegyenlőségének garanciáit és az egyháztagságuk kritériumait.

A disszertáció második részében bemutatom a kormányzó küldetés alapelveit, amellyel az Egyház biztosítani tudja a hallássérültek számára a jogban garantált lelki javakat. Megalkotom azokat az egyetemes egyházjog adta lehetőségek felhasználásával, a személyi plébánia (518. k.), személyi prelatúra (294. k.) és a személyi egyházmegye (372. k. - 2. §.) modelljeiben történő hallássérültek lelkipásztori ellátását a magyarországi helyzetre vonatkozóan. A plébánián belül példákkal bizonyítom a szegregált, integrált, és a kooperációban élő hallássérült-halló plébániák működését. Megvizsgálom a hallássérültek

lelkipásztori gondozását végző lelkész (564. k.) jogait, és azokat a papnevelésben szükséges kritériumokat, amikkel ezt a szolgálatot eredményesen el tudják látni. Bemutatom azokat a modelleket, amit kis módosításokkal az egyházmegyék alkalmazni tudnak.

A disszertáció harmadik részében bemutatom az Egyház hallássérült hívekre vonatkozó szentségkiszolgáltatói feladatait, és mindazokat, amik ezt a feladatot megkönnyítik: a jelnyelv használatát és helyét a liturgiában, a jelnyelvi tolmács szerepét, liturgikus könyvekre vonatkozó egyedi előírásokat, és a hallássérültek számára kiadott egyedi liturgikus könyveket. Jogtörténeti szempontból bemutatom azokat az előírásokat, amelyek szentségek felvételéhez szükségesek mind a kiszolgáltató, mind a hallássérült felvevő részéről a korábbi 1917-es és a hatályos *Egyházi Törvénykönyv* előírásai alapján, valamint azt, hogy mik a hallássérült nonverbális beleegyezésének jelei, amikor a szentségekben részesülne. Bizonyítom, hogy miként lehet a szent helyeket a hallássérültek számára is elérhetővé tenni. Megvizsgálom a hallássérültek részvételének körülményeit a büntetőjogban és a perjogban, különös hangsúlyt fektetve az értelem használatának kérdésére.

A disszertáció negyedik részében, az Egyháznak azt a feladatát vizsgálom meg, ami ahhoz szükséges, hogy az üdvösség örömhíre hallássérültekhez is eljusson. Azért, hogy a hallássérült krisztushívők ki tudják bontakoztatni keresztségükből fakadó papi, prófétai és királyi küldetésüket, valamint gyakorolni tudják a II. Vatikáni Zsinat dokumentumai ihlette jogaikat és kötelességeiket (208-223. kk.), az Egyház felszentelt lelkipásztorokon és világiakon keresztül gondoskodik. Emiatt a lelkész mellett hangsúlyt fektetek a katekéta személyére, különösen azokra, akik maguk is hallássérültek. Bemutatom a hazai speciális intézményeket és az ott történő katekézist, ahol az inkulturációs folyamat során az Egyház találkozik a hallássérültek saját nyelvével (jelnyelv) és kultúrájával, és ezáltal új egyházi kifejezések születhetnek. A hallássérültek jogaikkal élve az Egyházon belül is társulhatnak, hogy közös céljaikat elősegítsék. Bemutatom a jogszabályok adta lehetőségeken belül a Magyarországon létrehozott egyházi társulásokat, szerepét és azoknak a jelentőségét a hallássérültek integrációja érdekében.

A disszertáció kerülni szeretné a fogatékkal élőkre vonatkozó egyetemes és részleges jogszabályokat, de mivel számos hallássérült értelmi fogatékkal is él együtt, ezért a témához kapcsolódó szentszéki dokumentumokra is ki fog térni. Az adott lelkipásztor és katekéta felelőssége, hogy felismerje, hogy a gondozására bízott hallássérült milyen értelmi

képességekkel bír, ezért a disszertáció segítséget kíván nyújtani abban, hogy a szolgálattevő olyan módon interpretálja az Egyház tanítását, hogy a hittartalom ne sérüljön.

A disszertáció nem pedagógiai munka, vagy útmutatás, ugyanakkor be szeretné mutatni, hogy mi az, amit megengednek a jogszabályok és mi az amitől nem lehet eltérni. A jeltolmács a szentségkiszolgáltatás során bár vallásos kifejezést fordít, de ha nem ismeri annak tartalmát, és emiatt tévesen fordítja azt, érvénytelen is lehet a hallássérült számára (pl. a házasság szentsége). Ezért az Egyház nem mondhat le a jelnyelvet értő papok és világiak képzéséről.

A disszertáció segíti a megyéspüspököket abban, hogy a fogyatékkal élő hallássérülteket a helyi egyházban láthatóvá tegyék, és a bemutatott intézményes és lelkipásztori módszerek segítségével integrálják őket a plébániai közösségbe. A disszertáció azon túl, hogy segíti a Magyar Katolikus Egyházat a hallássérültek lelkipásztori gondozásában, előmozdítja a fogyatékkal élők speciális lelkipásztori ellátásának további kutatását is.